

ȘOMAJUL ÎN ATITUDINILE OPINIEI PUBLICE

Șomajul poate fi considerat un fenomen social aflat la interferența economicului cu politicul. Frământările economiei de piață și tendința oricărui guvern responsabil de a atenua efectele negative asupra cetățenilor se reflectă în politica socială pe care acesta o promovează.

Statele occidentale industrializate și-au dezvoltat în decursul timpului un sistem de programe sociale menit a veni în sprijinul categoriilor sociale celor mai vulnerabile la fluctuațiile vieții economice. Astfel, după cel de al II-lea război mondial, națiunile bogate și-au propus realizarea unui sistem numit „welfare state”, care cuprinde pensii pentru bătrâni, asigurări de sănătate, alocații familiale, asigurări de șomaj, compensații pentru muncitori, programe combinate de asistență publică (ajutorarea celor nevoiași, handicapați etc.), beneficii pentru veteranii de război ș.a. Sumele destinate provin din taxe percepute de la populație și din alocații de la bugetul de stat, cu scopul de a asigura un standard minim de viață ridicat.

Orientarea statelor occidentale spre „welfare state” a făcut să se vorbească de o convergență a politicilor sociale ca și de o uniformitate structurală a societății moderne industrial dezvoltată. Deși opțiunile politice sînt într-adevăr similare, există totuși și elemente de specificitate care decurg din diferențele naționale legate de cultură, caracterul și stilul vieții politice, sistemul de legi și alte instituții. Astfel, britanicii sînt de obicei considerați politicoși și corecți, francezii ca fiind individualiști și raționali, germanii sînt apreciați pentru simțul lor organizatoric și pentru eficiență. Deși sînt doar stereotipuri fixate la nivelul simțului comun, aceste aprecieri conțin o anume doză de adevăr, purtînd în ele asemănări și diferențe a căror sursă este mai adîncă, țînînd de structura socială și politica economică a țării respective. În consecință, deși susțin programe de dezvoltare a protecției sociale de stat, fiecare se particularizează prin sumele ce sînt dispuse să le aloce sau prin accentele puse pe anume aspecte ale unor programe similare, prin metodele de finanțare, de organizare administrativă ca și prin reacțiile de răspuns ale populației și organizațiilor politice față de creșterea costurilor sau vis-à-vis de scopul acestora. Dacă se poate vorbi de o convergență a societăților occidentale în privința politicii de protecție socială, atunci trebuie subliniat contextul său, caracterizat prin diversitate și uniformitate. O oglindă vie a acestei situații sînt atitudinile opiniei publice față de problematica protecției sociale și, în special, față de compensația pentru șomaj.

În Statele Unite, introducerea în „Social Security Act” (1935) a compensației pentru șomaj a întrunit un sprijin foarte modest din partea opiniei publice, ulterior, după al II-lea război mondial, el continu-

ind să scadă. Un exemplu grăilor este reacția față de proiectul președintelui Truman. Inițiat în 1945, acest proiect prevedea un ajutor pentru muncitorii șomeri de maximum 25 dolari pe săptămână, timp de 26 de săptămâni dacă nu reușeau să găsească un loc de muncă satisfăcător. Majoritatea opiniei publice a respins acest proiect, iar ideea creșterii taxelor pentru șomaj, vehiculată prin intermediul unor sondaje de opinie, a făcut ca sprijinul pentru o astfel de măsură să scadă pînă la 34%.

Prin anii '60 atitudinea publicului devine și mai radicală, chiar disprețuitoare. Sondajul întreprins de Survey Research Center în 1961 atestă că din nouă probleme sociale care implicau eforturi financiare din partea guvernului alocările pentru șomaj s-au situat abia pe locul șapte în ordonările făcute de subiecți; numai 29% au reacționat favorabil la ideea creșterii cheltuielilor guvernamentale pentru șomaj, aceasta fiind singurul program social care nu a obținut sprijinul majorității.¹

Datele sondajelor de opinie fac transparentă tendința percepției publicului de a aluneca spre ideea de abuz. Ea s-a înfiripat și a prins contur pe fundalul încrederii în capacitatea guvernului de a asigura locuri de muncă suficiente și a convingerii, foarte răspîndite și larg acceptate, că orice persoană aptă de muncă poate să-și găsească o slujbă dacă dorește să lucreze și să-și câștige existența. Free și Cantril constată în studiul lor din 1965, că 75% din subiecții eșantionului lor național împărtășeau această părere. Asocierea unor opinii similare a impus raționamentul că din moment ce există multe posibilități de angajare, condiția de șomer este datorată lipsei efortului individual sau absenței dorinței de a căuta de lucru. Compensația de șomaj este o măsură utilă numai atunci cînd există garanția că sumele respective revin persoanelor care au într-adevăr nevoie. Dar, funcționarea sistemului fiind plină de abuzuri, alocările nu ajung la oamenii care le merită, ci la cei care, din anumite motive, preferă să nu muncească. În consecință, plata compensației de șomaj este adesea considerată ca inezitabilă și inutilă.

Mult mai răspîndită este opinia orientării eforturilor financiare spre crearea de locuri de muncă și diminuarea astfel a șomajului. Sondajele Gallup din iunie 1968 și ianuarie 1969 au înregistrat această opțiune a publicului de a se reduce sumele acordate ca ajutor de șomaj și a direcționa fondurile spre creșterea șanselor de ocupare a forței de muncă.

Aceste atitudini nu sînt proprii numai opiniei publice americane. Canada prezintă o situație foarte asemănătoare. Și în cazul ei, cea mai răspîndită este suspiciunea că cei care beneficiază de ajutorul de șomaj nu încearcă să găsească de lucru. Semne de nemulțumire față de modul în care este abordată problema șomerilor, caracterul șomajului sau accesul facil al celor care nu muncesc la sumele destinate ajutorului de șomaj, s-au înregistrat, de asemenea, în Marea Britanie, Australia și Danemarca. În Danemarca se apreciază că mulți șomeri refuză

¹ Richard M. Coughlin, *Ideology, Public Opinion & Welfare Policy*, Institute of International Studies, Berkeley, University of California, 1980, p. 104.

oferțele de lucru datorită sumelor de bani generoase care li se acordă ca ajutor de șomaj.

Sociologii au căutat o explicație pentru aceste reacții ale opiniei publice, mai deosebite în cazul șomajului decât poziția față de restul programelor de protecție socială. Se pare că în această privință se împletesc, într-un mod aparte, convingeri legate de natura muncii, a șomajului și succesul social. M. Schiltz sugerează că modul în care este prezentată „nevoia” de ajutor, produce efecte diferite la nivelul publicului. Atunci când nevoia de ajutor a fost demonstrată și percepută, publicul s-a dovedit mai înclinat să accepte măsurile propuse. Din observațiile lui Schiltz percepția condiției de șomer ca „om aflat într-o situație grea”, reprezintă punctul de referință al atitudinii americane. În acest sens, eșecul planului Truman este consecința absenței oricărei argumentații privind cauzele specifice ale șomajului și nevoia de ajutor.¹

Alte explicații aduc în discuție echilibrul dintre colectivism și individualism în ideologia opiniei publice. Pentru americani, „colectivismul”, manifestat prin intervenția guvernului în ameliorarea unor probleme sociale, este perceput în mod pozitiv și acceptat atâta timp cât nu atentează la valorile și convingerile individualiste atât de prețuite în tradiția culturală: independența, inițiativa individuală, munca îndârjită și succesul. De aceea, sprijinul acordat de guvern menținerii unui standard de viață minim, nu trebuie să știrbească idealul unei conduceri de stat minime. Asistența socială și, în general, politica socială a guvernului nu trebuie să pună în pericol imaginea excepționalismului american, bazat pe ideea că fiecare trebuie să se descurce prin propriile sale forțe².

În Anglia, Danemarca și Germania Federală, sondajele făcute între 1947 și 1971 au decelat un model caracterizat prin aprobarea publică a principiilor colectiviste, mult mai puternic decât cel cunoscut în Statele Unite și Canada.

Onorindu-și reputația de lider al „societății bunăstării”, Suedia își menține nivelul ridicat al atașamentului populației față de principiile centrale ale politicii sociale. Constatările sondajelor din 1960 privind sprijinul zdrobitor acordat planurilor care propuneau „lupta pentru egalitate” și încurajarea eforturilor guvernului de a asigura „securitate socială și locuri de muncă pentru toți”, rămân și astăzi valabile.

Un fapt merită a fi remarcat în privința raportului colectivism-individualism și, anume, existența, firească într-o anumită măsură, a oscilațiilor de atitudine în reacția publicului față de zone diferite ale politicii sociale. Există arii ale socialului unde ideea intervenției guvernului este primită cu simpatie — de pildă, cea a asistenței medicale, a ajutorului de bătrânețe, a alocațiilor pentru handicapați — și domenii în care această intervenție este respinsă și chiar blamată. De exemplu, Suedia și Danemarca au repudiat atât ideea unui control mai

¹ Michael Schiltz, *Public Attitudes toward Social Security 1936—1965*, Department of Health, Education, and Welfare, Social Security Administration, Office of Research and Statistics, Research Report No. 33, Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1970, p. 117.

² Nathan Glazer, *Limitele politicii sociale*, în *Sinteza*, nr. 83/1990, p. 33.

riguros al guvernului asupra întreprinderilor particulare, cât și pe cea a extinderii proprietății de stat în industrie. În acest sector este respinsă hotărît orice mișcare spre socialism.

Concluzia pe care o putem trage din experiența țărilor dezvoltate industrial este cea a diversității modurilor de raportare a populației la problemele sociale. Această diversitate își are, adesea, sursa în tradiția culturală a societății, în încrederea de care se bucură guvernul și capacitatea sa de a iniția și propune soluții, de a fi în contact cu opinia publică și de a ține cont de reacțiile acesteia.

Pentru societatea noastră, aflată pe drumul dezvoltării unui sistem de protecție socială ca parte a politicii sociale, cunoașterea problemelor cu care se confruntă alte țări poate fi utilă. În acest sens, un prim pas ar fi cel al identificării zonelor socialului care pot deveni obiect al politicii de protecție socială. Evident, pe lângă aspecte comune și altor societăți, vor apare multe aspecte specifice, avînd în vedere perioada de dictatură de curînd depășită și actuala fază de tranziție spre o societate democratică și o economie de piață liberă, cu talonările și frământările sale. Alături de factori de natură economică, trebuie acordată o atenție deosebită factorilor culturali. Astfel, ar fi de dorit ca prin cercetări sociale, să se aproximeze un model al valorilor care ghidează indivizii în viața socială; am în vedere, mai ales, modul în care se prezintă, în ideologia publicului nostru, ideea de reușită în viață, de succes și, în particular, raportul dintre șansele pe care societatea trebuie să le ofere și efortul individual așteptat. Totodată, sînt necesare studii asupra toleranței pentru o mai bună cunoaștere a aspectelor în care ea se manifestă și, implicit, a limitelor sale, a ceea ce constituie obiect al intoleranței.

Dacă avem în vedere că realizarea unui program de asistență socială, pe o anumită problemă, implică acceptul cetățenilor că obiectul și scopul acestuia merită efortul financiar individual și guvernamental, atunci asemenea studii vor oferi un cadru în care acest program poate să se desfășoare, cu șanse de a întruni sprijinul opiniei publice. Desigur, formarea unei opinii publice la care să te poți raporta înseamnă, înainte de toate, o susținută și cuprinzătoare campanie de informare prin mass-media asupra diverselor aspecte care țin de domeniul protecției sociale. Abia ulterior pot fi instituite mecanisme prin care guvernul și cetățenii să intre în dialog în interesul ameliorării unor fenomene sociale negative.

DOINA BOTEZATU